

Disertační práce
JUDr. Evy Vaňkové

na téma

**PERSPEKTIVY MIMOSOUDNÍHO ŘEŠENÍ RODINNÝCH (CIVILNÍCH)
SPORŮ V ČESKÉ REPUBLICE**

P o s u d e k o p o n e n t k y

Formální aspekty. Předložená disertační práce má celkem 230 stran. Kromě vlastního textu (str. 7 až 215) obsahuje seznam použitých zdrojů, anotaci s anglickým překladem a klíčová slova; před úvod je položen obsah; chybí seznam zkratk. (Poznamenávám, že k disertační práci má být /podle opatření děkana PF UK č. 3/2009/ připojen abstrakt v rozsahu min. tří stran, což se v daném případě nestalo.)

Předložená práce je rozdělena do pěti kapitol, jimž předchází úvod a po nichž následuje závěr. Jednotlivé kapitoly jsou dále (i násobně) členěny. Přesto by bylo bývalo vhodné, aby členění práce bylo ještě podrobnější. Kromě toho disertantka text dostatečně nefrázuje (tj. nečlení na potřebný počet odstavců podle smyslu textu), což má za následek, že text práce působí slitě, pro čtenáře nevlídně, čtenář se v textu ztrácí.

Téma. Pro svou disertační práci si disertantka vybrala téma nové a aktuální. Mimosoudní řešení civilních, a zejména pak rodinných konfliktů lze vzhledem k přetíženosti českých (a jistě nejen českých) soudů přivítat, a tím spíše je záhodno zamyslet se nad perspektivami právě této aktivity nestátních subjektů. Lze mít za to, že téma práce a název práce jsou totožné. Již nahlédnutí do předloženého „obsahu“ práce ale napoví, že práce se především věnuje jiné než rubrikované problematice. O tom svědčí i Úvod práce, kde disertantka na str. 9 sděluje, čím vším se v práci zabývá (podotýkám, že je jistě možné, aby Úvod práce byl napsán až na samém konci přípravy textu práce, přece se ale sluší, aby text Úvodu o tom zjevně nevypovídal: autorka

psala Úvod dodatečně a ani se nesnažila tento fakt skrýt. To je první známkou toho, co lze vytknout celé práci: je psána nedbale, jakoby narychlo – srov. v podrobnostech níže.)

Ač disertantka v úvodu tvrdí, že se popisu jednotlivých metod mimosoudního řešení sporů hodlá věnovat „jen v míře nezbytné“, nestalo se: právě popisu, analýze, výkladu zmíněných metod je věnována značná, ba lze říct stěžejní část práce (str. 133 až cca 200). Ale nejde jen o deskripci, předložený text je blízký narativnímu přehledu mimosoudních řešení civilněprávních, zejména rodinných konfliktů, takže by dobře mohl být příručkou pro laickou veřejnost. To ale platí dvojnásobně o prvních třech kapitolách práce, které jsou jakýmsi všeobecným úvodem do rodinněprávní problematiky, který s rubrikovanou tématikou souvisí jen okrajově, a kdyby v práci nebyl, nijak by neutrpěla. Probírají se tu obecně známá fakta, navíc způsobem vzdáleným obvyklému usu vědecko-teoretických prací (tzv. zkratky zavedeny buď nejsou /ÚPD, CCBE, OSPOD aj./ nebo jsou zavedeny chybně /např. zkratka je zavedena v poznámce pod čarou/, disertantka píše o několika úmluvách a pro jednu z nich volí zkratku „Úmluva“, a o několika doporučeních Rady Evropy a pro jedno z nich volí zkratku „Doporučení“, disertantka pracuje s dávno opuštěným výrazem „NOZ“, atd.; protože, jak zmíněno, seznam zkratek chybí, je rychlá orientace čtenáře je zásadně ztížena).

Splnění cílů práce: Cíle práce nejspíš představuje seznam otázek uvedený v závěru Úvodu práce. Považuji tyto otázky za korektně položené. Odpovědi na ně ale v práci nenacházím. V této souvislosti s podivem konstatuji, že disertantka jisté závěry (srov. níže) svého uvažování uvádí v relativně rozsáhlé (13 stran) části 4.5., což je poslední část čtvrté kapitoly, zatímco v Závěru práce, jen třístránkovém, závěry, to jest to nové, co disertantčino zkoumání v práci obsažené mělo přinést, postrádám.

Metodologie. Na str. 8 práce je položen odstavec o metodách. Disertantka (sic! v Úvodu) píše: „Při zpracování, zhodnocení a výběru relevantních informací jsem využívala metody historické, analyticko-deskriptivní, syntézy a při srovnání jednotlivých institutů metody deskriptivně-komparatistické“. O tom, kdy (také) tato slova byla do textu práce vložena, jsem se prve zmínila. Ale ne

dost na tom. O čem tato slova vypovídají? Např. o tom že disertantka nejprve informace zpracovala a teprve poté je vybírala, anebo o tom, že jednou popisně analyzovala, podruhé popisně srovnávala atd. Pokud disertantka, jak bylo výše uvedeno, mluví o „informacích“, lze jí dát za pravdu: text práce je souborem různých informací. Ale východiskem její práce přitom – kupodivu – není skutečně podrobná analýza právního stavu v oblasti mediace, počínaje ústavním pořádkem a konče zákonem č. 202/2012 Sb. To v práci chybí. Naopak zařazení některých partií do textu práce vyvolává otázku, proč? (konkrétně např. poměrně rozsáhlá doslovná citace Skřejpkova textu, který se týká něčeho, co s mediací nijak nesouvisí na str. 9 práce, pozn. 63; nebo text o Úmluvě o právech dítěte na str. 46; příručkový výklad o Evropské unii na str. 59; nebo text na str. 73; nebo, ostatně značně diskutabilní, výklad na str. 86 v odst. začínajícím výrazem „NOZ“). O nedostatku řádné systematiky předloženého textu svědčí mj. např. to, že teprve na str. 168 se čtenář dozví, kdy mediace „přišla do České republiky“.

Přehled obsahu disertační práce.

První kapitola je věnována „společenskému a právnímu fenoménu rodiny“. Tady se disertantka pokouší předestřením přehledu různých názorů vymezit pojem „rodina“. Kromě jiného je třeba připomenout marný pokus vymezit členy rodiny pomocí ustanovení o rodinném závodu (§ 700 n. o.z.). Nejen, že disertantka nenašla žádnou příhodnou definici rodiny v rovině právní, ale nehledala ji ani jinde. Nenahlédla do bohaté literatury sociologické, jejíž uchopení rodiny by i pro právníky mohlo, ba mělo být východiskem. Stejně tak nelze souhlasit s disertantkou, pokud soudí, že pro účely českého právního řádu je „dítě“ definováno v Úmluvě o právech dítěte (čl.1), když následně uvádí celý text rozhodného ustanovení ÚPD, který začíná slovy „pro účely této úmluvy ...“. V neposlední řadě je třeba poukázat na chybné tvrzení na str. 24 o tom, že „manželství je chápáno jako smlouva“ (disertantka opomíjí zásadní rozdíl mezi právním důvodem a jeho právním následkem).

Druhá kapitola je nadepsána „Právní řešení rodinných sporů“. Obsah této kapitoly ale zvolenému názvu neodpovídá. Disertantce totiž nejde o všechny spory, ale jen o spory v oblasti rodinněprávní. Kromě toho v této, druhé,

kapitole disertantka jen předkládá přehled pramenů právní úpravy, nikoli tedy způsoby řešení sporů, k tomu se dostane až ve třetí kapitole nadepsané „Rodinné (civilní) spory a jejich řešení“. Druhá kapitola obsahuje řadu pochybení, nejen ve způsobu vyjadřování disertantky (používání obecné češtiny („aktuálně platná právní úprava v České republice zřídila zákonem č. 359/1999 Sb. Úřad pro ...“ (sic!); „Evropská unie ... je *oficiálně* politická a ekonomická unie mající za cíl ...“, ba slangových výrazů (např. „únosová úmluva“), někdy to dokonce disertantka připomíná sama (na str. 74 doslova píše „*slengově „dudlíková“ či péčková*)...“; ale také ve velmi nedobré, a tudíž nepřesném překladu anglických názvů a jiných výrazů (srov. např. na str. 51 slova: Rada Evropy se ... velmi zajímá o podporu alternativních forem spravedlnosti“; „materiální spokojenosti dítěte, zejména pečování o osobu dítěte, udržování osobních vztahů s ním a zajištění jeho vzdělání a výživy, jeho zákonného zastupování...“; pokud mezi nimi panuje neshoda ...“; „posilování stran dosáhnout přátelského řešení“; „responsibility and power(s)“ není odpovědnost a moc, ale odpovědnost a právo, resp. pravomoc – str. 164 – chybný překlad zásadně mění smysl textu! atd. atd. To všechno svědčí o tom, že disertantka se nikoli dostatečně seznámila s dikcí užívanou českou rodinně-právní teorií.) Na str. 63 až 64 disertantka cituje ze dvou příruček a sděluje informaci o tom, jaký vliv měla Směrnice EP a Rady 2008/52/ES v některých státech EU.

Na přehled pramenů – bez souvislosti – navazuje probírání některých práv, jež jsou jednotlivými lidsko-právními úmluvami dána jednak rodině, jednak jejím členům, především ale dětem. V části 2.6. disertantka píše o respektování rodinného života (o čemž psala již výše), v části 2.8. pak (opět) o ochraně rodiny a rodinného života, mezitím v části 2.7. o ochraně práv dítěte. Právo na soudní ochranu v části 2.9. je také opakováním již dříve uvedené problematiky (N.B. o výkladu na str. 73 jsem již výše uvedla, že je redundantní: vždyť obsahuje i ohlédnutí do středověku, anebo i větu „soudy vznikají jako státní orgány s cílem plnit funkci státu, spočívající v autoritativním řešení“).

Bod 2.9.6. je nadepsán „Shrnutí“. A klade se otázka, o shrnutí čeho se tady jedná. Disertantka totiž v tomto bodě píše o něčem jiném, než o čem psala v předchozích bodech. Je tu shrnuto všechno možné (je tu např. i zmínka o

„imperativu dodržování závazků“, který je – údajně – vyjádřen v „§ 3 základních zásad“ (zřejmě ust. § 3 odst. 2 písm. c) o.z.). Je možné, že disertantka spletla číslování, a uvedla číslo 2.9.6., namísto 2.10., což by mnohem spíš obsahu odpovídalo.

V kapitole třetí disertantka konstatuje existenci rodinných konfliktů a výklad počíná úvahami sociologickými a psychologickými (mj. uvažuje nad „dichotomií pojmu „rovnost“ - nevím, zda má na mysli ideje Aristotela nebo snad něco jiného?). Pokračuje výkladem role advokáta (připomínám nesprávný výraz „střídavá výchova“, a vysoce sporné označení „současný předseda advokátní komory“). V další části se pak zabývá orgánem sociálně-právní ochrany dětí jako tím, kdo je na místě státu povolán poskytovat rodičům i dětem pomoc, právní i faktickou. Podotýkám, že tato část práce má povahu převzetí cizího textu, výklad o tom, co zmíněný orgán má dělat a měl by dělat, obsahuje jen málo právně-teoretického uvažování. Každopádně bych očekávala alespoň adekvátní výklad § 13a odst. 1 a 4 zák. o SPOD, vyjádření disertantky k němu, popř. návrh řešení, při nejmenším konstatování, že za konflikt rodičů trpí dítě. Také následující výklad o roli soudu má má zvláštní zdroj v kolektivní práci Brzobohatý a kol.. Disertantka připomíná i diskusi mezi soudy (resp. soudci) o pojmu „nejlepší zájem dítěte“. Svůj vlastní názor ale nesděluje.

Tady je třeba poznamenat, že rozbor a posouzení tzv. Cochemského modelu je zařazeno do této, tj. do třetí kapitoly, když samozřejmě patří do kapitoly čtvrté.

Ani zdejší „Shrnutí“ (bod 3.6.) neshrnuje výsledky předchozí analýzy, ale obsahuje nová konstatování. Nutno říct, že v mnoha bodech lze dobře s disertantkou souhlasit.

Jak již bylo zmíněno, čtvrtá kapitola nadepsaná „Mimosoudní metody řešení sporů“ (bez ohledu na to, že tato rubrika poněkud kulhá) obsahuje úvod k tématu disertační práce – úvod proto, že tématem práce jsou „perspektivy“ řešení, nikoli analýza řešení sama. V této kapitole má disertantka konečně příležitost se představit jako zkušená mediátorka, jako praktik obojího povolání. Jednotlivé mediační přístupy, metody a praktiky může předestřít dostatečně zasvěceně. Ale i tady se bohužel ukazují jisté nedostatky. Např. si

Ize stěží představit, že autor vědecko-teoretického textu bude postupovat podle glosáře (str. 135). Ostatně, nejen první tři, ale i tato kapitola se vyznačuje narativním charakterem textu (o tom již výše), čtenář má spíš pocit, že je jako právní laik zasvěčován do problematiky, která se bude týkat osobně jeho samého, když totiž přijde k mediátorovi jako jeho klient. Zarazí, že „amicable resolution“ disertantka jednou překládá jako „přátelské“, podruhé, správně, jako „smírné“ řešení (také o tom již výše). Nejednou sice disertantka předkládá celý vějíř názorů (na určitou otázku), ale své stanovisko nesděljuje. Zásadní chybou (nejen v této kapitole) jsou citace z druhé ruky (E. F. Smidak).

O závěrečném shrnutí čtvrté kapitoly jsem se již zmínila výše. Je chybou nejen to, kam disertantka shrnující úvahy umístila (ze systematického hlediska), ale i to, jak tyto úvahy pojala. S mnoha by bylo lze souhlasit – ale takřka ve všech ohledech je řečeno jen „a“ a chybí doříct „b“. Nejednou se disertantka velmi správně ptá, napovídá odpověď, ale tuto již zřetelně nevysloví, svůj závěr neodůvodní, kritiku nedokončí, jeden závěr nespojí s druhým. Chtělo by se říct, že práci je zapotřebí dopsat. Ano, doc. Radvanová svého času řekla (jak disertantka cituje na str. 200), že práce může vyznít tak, že „to žádnou perspektivu nemá“. Jenomže z textu, který disertantka předložila, není vyznění zřejmé, takže čtenář si sám klade otázku, jak je to s perspektivou mediace a dalších mimoprávních metod řešení konfliktů v rodině.

Prameny. Předložený „seznam použitých zdrojů“ je velmi bohatý. Mezi položkami monografické a komentářové literatury ale přesto některé práce nevidím, např. Janotovou, Šiškovou, ale není uveden třeba ani transparentní text Čeladníka. Mnoho výstupů je z cizojazyčné produkce. To dobře svědčí o tom, že disertantka věnovala přípravě svého textu nemalou péči. Chybou ale je, že mezi monografické výstupy disertantka zařadila i text důvodové zprávy k občanskému zákoníku vydaný soukromým nakladatelstvím (Eliáš a kol.), když úřední text aktualizované důvodové zprávy visí na stránkách ministerstva spravedlnosti ČR.

Poznámkový aparát je nadstandardně bohatý, vedený lege artis, byť s jistou výhradou: jako poznámka pod čarou je uváděno něco, co má být v textu v závorce za větou, totiž odkazy na zákonná ustanovení; v pozn. p. č. jsou také

citace celých zákonných ustanovení a částí mezinárodních úmluv; naopak tu nejednou chybí autor konkrétního citovaného místa v kolektivním díle; v pozn. č. 289 chybí stránka cit. díla.

Další poznámky. Kvalitu práce devaluje i řada drobných i větších prohřešků a pochybení. Na několika málo místech má disertantka problém se standardy právní teorie („faktická či právní smrt“, zaměňování výrazů „povinnost“ a „závazek“), popř. teorie rodinného práva (text na str. 22 s odkazy 49 a 50). Čtenářsky nepříjemné je však spíš to, že disertantka nebyla dost pečlivá, jak již bylo zmíněno: v práci je nepočítaně překlepů (slitá slova), chyb v psaní i v českém jazyce (svůj – jeho; čárky mezi větami v souvětí), disertantka chybně (redundantně) používá tituly autorů, popř. dalších osob. V neposlední řadě je třeba uvést, že běžnému usu vědecko-teoretické práce odporuje, že disertantka zvolila pro své vyjadřování „ich-formu“.

Závěrečné hodnocení. Disertantka předložila rozsáhlou práci, která svědčí o tom, že autorka je dobře obeznámena s problematikou mimosoudního řešení rodinných sporů, a to jak po stránce teoretické, tak i po stránce praktické. Nicméně, jak z výše uvedeného vyplývá, předložená práce vykazuje celou řadu nedostatků, které práci podstatným způsobem znehodnocují. Práce je na mnoha místech popisná, text má z velké části narativní charakter, tedy nikoli charakter vědecko-teoretické studie. Požadavky kladené na práci vědecko-teoretickou splňuje předložený text jen zčásti a neobsahuje (§ 18 opatření děkana PF UK č. 3/2009) původní vědecké poznatky.

Vzhledem k tomu

předloženou disertační práci nedoporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertačních prací.

V Praze, 2018-09-18

doc. JUDr. Michaela Hendrychová, CSc.

oponentka disertační práce